

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ombildande av Växtförädlingsanstalten till ett aktiebolag och om ändring av lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås en lag om ombildande av Växtförädlingsanstalten till ett aktiebolag samt ändringar i lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten. Samtidigt föreslås att lagen om Växtförädlingsanstalten upphävs.

I den föreslagna lagen om ombildande av Växtförädlingsanstalten till ett aktiebolag blir statsrådet berättigat att till det aktiebolag som skall bildas överlåta egendom och affärsverksamhet som är i den nettobudgeterade statliga inrättningen Växtförädlingsanstaltens besittning. Aktiebolagets verksamhetsområde skall omfatta förädling och marknadsföring av odlingsväxter som lämpar sig speciellt för Finlands och andra nordliga områdens odlingsförhållanden, produktion och marknadsföring av förökningsmaterial till dessa odlingsväxter samt övrig anknyt-

de affärsverksamhet. Aktiebolaget föreslås fortsätta Växtförädlingsanstaltens verksamhet. Statsrådet ges rätt att vidta också andra åtgärder som föranleds av omorganiseringen.

Lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten föreslås bli ändrad så, att de särskilda bestämmelserna om Växtförädlingsanstalten stryks och det i lagen tas med en möjlighet att med medel ur försörjningsberedskapsfonden till företag som förädlar jordbruksgrödor betala ersättning för i Finland utförd förädling av växtarter som är nationellt sett viktiga med tanke på försörjningsberedskapen men som är ekonomiskt olönsamma för förädlingsföretagen.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2000 och avses bli behandlad i samband med den. De föreslagna lagarna avses träda i kraft vid ingången av 2000.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	3
1. Inledning	3
2. Nuläge	3
2.1. Lagstiftning och praxis	3
2.2. Den internationella utvecklingen	5
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	6
3.1. Propositionens mål	6
3.2. De viktigaste förslagen	6
4. Propositionens verkningar	6
4.1. Ekonomiska verkningar	6
4.2. Verkningar i fråga om personalen	8
4.3. Miljökonsekvenser	8
5. Beredningen av propositionen	8
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	9
DETALJMOTIVERING	9
1. Lagförslagen	9
1.1. Lagen om ombildande av Växtförädlingsanstalten till ett aktiebolag	9
1.2. Lagen om ändring av lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten	10
2. Ikraftträdande	10
LAGFÖRSLAGEN	
1. Lag om ombildande av Växtförädlingsanstalten till ett aktiebolag	11
2. Lag om ändring av lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten	12
BILAGA	13
Paralleltext	
Lag om ändring av lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten	13

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Den globala prognosen för produktionen och konsumtionen av livsmedel, den senaste tidens fluktuationer i världsmarknadspriserna på spannmål och strategin för vårt eget jordbruk inom EU talar alla för en kraftig satsning på växtförädling. Odling inom den nordliga regionen kan väntas bli relativt sett viktigare än för närvarande, när det inte längre går att öka odlingsarealen inom de varmare regionerna i någon nämnvärd grad. Växtförädlingen är därför en av de centrala strategiska funktionerna inom utvecklingen av vårt jordbruk.

Växtförädlingsanstalten inrättades den 1 januari 1994, då Hankkijas tidigare växtförädlingsverksamhet, Lantbrukets forskningscentrala växtförädlingsverksamhet och Jockis Fröcentral slogs samman. Samtidigt effektiviserades verksamheten, och antalet anställda minskades. Den egentliga forskning som gällde växtförädling kvarstod som en del av Lantbrukets forskningscentral.

Växtförädlingsanstalten har inga myndighetsuppgifter, och den verkar i fri konkurrens på utsädesmarknaden. På den konkurrensutsatta marknaden bör staten driva affärsverksamhet enligt samma förutsättningar som privaträttsliga företag. Det är därför mer ändamålsenligt att växtförädlingen bedrivs i aktiebolagsform i stället för av en nettobudgeterad statlig inrättning som nu. Dessutom fungerar den finländska utsädesmarknaden för närvarande inte på ett tillfredsställande sätt, varför det vore till fördel om affärsföretag och intresseorganisationer verksamma inom branschen kunde knytas till växtförädlingen och utvecklandet av utsädesmarknaden också som riskkapitalinvestorare och ägare. I praktiken går det att engagera dem som ägare genom att Växtförädlingsanstalten ombildas till ett aktiebolag vars aktier kan innehas inte bara av staten utan också av t.ex. jordbruksföretag och jordbruksorganisationer.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Lagstiftning

Växtförädlingsanstaltens administrativa

ställning och uppgifter har definierats i lagen (1320/1993) och förordningen (1322/1993) om Växtförädlingsanstalten. Enligt lagen är anstalten en statlig inrättning som lyder under jord- och skogsbruksministeriet och som har till uppgift att förädla odlingsväxter, marknadsföra de sorter den förädlat samt producera och marknadsföra förökningsmaterial till dessa sorter. Uppgifterna har med stöd av lagen preciserats genom en förordning, enligt vilken anstalten skall

1) förädla växtarter som lämpar sig speciellt för Finlands och andra likartade nordliga områdens odlingsförhållanden samt marknadsföra frövara i Finland och i utlandet,

2) sörja för äkthetskontroll och underhållsförädling av sina växtsorter, samt

3) producera och marknadsföra frövara i huvudsak av åker- och grönyteväxter.

Växtförädlingsanstaltens verksamhet leds och övervakas av en direktion, av vars medlemmar en väljs av personalen inom sig och resten utses av statsrådet för högst tre år i sänder.

Enligt 4 § förordningen om Växtförädlingsanstalten har direktionen till uppgift

1) att uppställa allmänna mål för anstaltens verksamhet samt att besluta om dess verksamhetslinjer med beaktande av med jord- och skogsbruksministeriet överenskomna mål,

2) att besluta om inledande av betydande affärsverksamhet och om upphörande med dylik verksamhet,

3) att besluta om Växtförädlingsanstaltens budgetförslag samt om verksamhets- och ekonomiplanen och godkänna anstaltens bokslut,

4) att styra och övervaka att de mål som uppställts för anstalten uppnås,

5) att behandla andra frågor som är viktiga för Växtförädlingsanstalten, samt

6) att godkänna kollektivavtalen för de anställda.

Med stöd av förordningen om Växtförädlingsanstalten kan för anstalten användas ett firmanamn, om vilket överenskomms med jord- och skogsbruksministeriet. Anstalten använder på finska firmanamnet Boreal Suomen Kasvinjalostus, på svenska Boreal Växtförädling och på engelska Boreal Plant Breeding. Växtförädlingsanstalten har på så sätt blivit allmänt känd under namnet Boreal.

Praxis

Växtförädlingsanstalten är en nettobudgeterad statlig inrättning som bedriver affärsverksamhet. Inkomster får anstalten huvudsakligen från royaltyer och försäljning av frövara samt från statsbudgeten. Trots lågkonjunkturen på utsädesmarknaden och de svårigheter EU-medlemskapet innebar för jordbruket har Växtförädlingsanstalten hela tiden lyckats öka sin självfinansierade andel. I motsvarande grad har statens finansiering till anstalten via budgeten kunnat minskas, och den budgetfinansierade andelen av anstaltens inkomster uppgår för närvarande till ungefär en tredjedel.

År 1998 var anstaltens sammanlagda utgifter (inom parentes motsvarande siffra för 1997) 23,8 milj. mk (20,7 milj. mk) och omsättningen 14,6 milj. mk (11,0 milj. mk). Rörelseunderskottet var 9,2 milj. mk (10,9 milj. mk) och statens nettoanslag till anstalten 9,27 milj. mk (9,8 milj. mk). Med det nettoanslag som staten beviljat har man främst täckt Växtförädlingsanstaltens kostnader för förädling och produktion av stamutsäde i fråga om växtarter som är ekonomiskt olönsamma men viktiga nationellt sett (för närvarande t.ex. råg, höstvetete, vårvete, ärt, potatis och vallväxter) samt kostnader för upprätthållande och skötsel av våra odlingsväxters genetiska resurser. Stödbeloppet är litet i jämförelse med den samhällliga nyttan av verksamheten.

Växtförädlingsanstaltens företagsekonomiska mål är att för varje växtart nå ett så gott ekonomiskt resultat som möjligt och därigenom säkerställa förutsättningarna för att förädlingens konkurrenskraft skall bevaras och utvecklas. Marknadsföringsstrategin i Finland är att för de enskilda sorterna ingå representationsavtal jämte royaltysystem med de viktigaste organisationerna som bedriver handel med utsäde. Anstalten kompletterar vid behov sitt eget sortutbud genom att i Finland företräda utländska samarbetspartners sorter.

Växtförädlingsanstalten försöker aktivt skaffa sig mer intäkter på exportmarknaden, eftersom den finländska utsädesmarknaden är för liten för att kunna finansiera en konkurrenskraftig och effektiv växtförädling som omspannar alla arter som är av betydelse för jordbruket i vårt land. Växtförädlingsanstalten har därför utvidgat marknadsområdet för sina sorter till lämpliga regioner i

utlandet.

Konkurrensen har skärpts tydligt inom växtförädlingsbranschen. Växtförädlingsanstaltens mål är att bibehålla sin konkurrenskraft genom att vid behov ta i bruk moderna förädlingsmetoder som möjliggörs av de vetenskapliga framstegen. Växtförädlingsanstalten bedriver också forskningssamarbete med bl.a. växtförädlingssidan vid Lantbrukets forskningscentral, biotekniska institutet vid Helsingfors universitet och vissa andra universitet i Finland och utomlands samt med statens tekniska forskningscentral. Anstalten strävar efter att varje år lansera i genomsnitt 2—3 nya konkurrenskraftiga sorter på marknaden. I regel försöker anstalten själv sköta utökningen av sorterna och produktionen av förädlarutsäde med hjälp av kontraktsodling.

Växtförädlingsanstaltens inhemska royaltyintäkter beräknas öka under de närmaste åren när flera nya, skyddade sorter kommer ut i utsädeshandeln. Däremot väntas royaltyinkomsterna från utlandet inte växa nämnvärt inom den närmaste framtiden. År 1998 fick anstalten sammanlagt ca 7 milj. mk i royalty- och motsvarande inkomster från Finland och utlandet, och inkomsterna väntas gradvis öka så att de 2003 uppgår till något över 10 milj. mk.

Växtförädlarrätten utvidgades nyligen genom en ändring av lagen om växtförädlarrätt (789/1992; ändr. 238/1999). Nu börjar innehavarna av växtförädlarrätt få royalty också för den förökning av utsäde som sker på gårdarna. Det sammanlagda beloppet av denna royaltyavkastning för alla som har växtförädlarrätt väntas under de närmaste åren uppgå till några miljoner mark per år, men på längre sikt kan beloppet stiga till 10 milj. mk per år. Växtförädlingsanstaltens andel av royaltyavkastningen beror på hur stora marknadsandelar anstaltens sorter har.

Vid sidan av royaltyinkomsterna får Växtförädlingsanstalten inkomster på marknaden genom att till representer för olika sorter sälja stamutsäde för deras utsädesproduktion samt i någon mån certifierat utsäde i parti- och minuthandeln. Anstaltens inkomster från utsädesproduktion uppgår årligen till ca 5—6 milj. mk, och inga stora förändringar är att vänta eftersom, med de mängder certifierat utsäde till jordbruksgrödor som för närvarande produceras, den mängd stamutsäde som behövs är begränsad.

När Växtförädlingsanstalten inrättades i

Jockis 1994 överfördes verksamheten vid Lantbrukets forskningscentral och de omsättningstillgångar som hade anknytning till växtförädling genom ett beslut av jord- och skogsbruksministeriet till Växtförädlingsanstalten. Genom detta beslut överläts årligen i växtföljd också ca 130 ha av Jockis gårds försöksverksamhetsåkrar i anstaltens bruk. Anstalten förfogar dessutom årligen över en förökningsareal på ca 200 ha enligt principerna för kontraktsodling. Anstalten betalar inget vederlag för rätten att använda Jockis gårds åkrar, men den deltar enligt det gällande samarbetsavtalet med Lantbrukets forskningscentral i utgifterna för den grundläggande istandsättningen av områdena för sin försöksverksamhet. Avsikten är att samarbetet med Lantbrukets forskningscentral skall fortsätta på samma sätt också efter att Växtförädlingsanstalten har bolagiserats. Om de detaljerade villkoren för samarbetet skall avtalas separat.

För sina affärsfastigheter har Växtförädlingsanstalten sedan den 1 maj 1995 betalat hyra på marknadsvillkor till statens fastighetsverk. Hyresavtalen gäller tills vidare. Arshyran är 2,4 milj. mk och fastigheternas balansvärde i fastighetsverkets balansräkning ca 11,5 milj. mk.

Växtförädlingsanstalten har under de senaste åren haft något över 50 fast anställda arbetstagare. Endast anstaltens direktör är anställd i tjänsteförhållande; de övriga är anställda i arbetsavtalsförhållande. Eftersom växtförädlingen är som aktivast under sommarmånaderna behöver anstalten regelbundet också säsongarbetare. De tidsbundna och tillfälliga anställningarna motsvarar årligen ca 20 årsverken.

Växtförädling är en arbetskraftsintensiv verksamhet. Därför uppgår personalutgifternas andel till närmare hälften av Växtförädlingsanstaltens totala utgifter. År 1998 var anstaltens totala utgifter 23,8 milj. mk, varav 11,7 milj. mk var personalutgifter.

2.2. Den internationella utvecklingen

Avsevärda förändringar håller på att ske i växtförädlingens tekniska verksamhetsbetingelser. Inställningen till ägandet av genetiska resurser har förändrats på ett sådant sätt att genetiskt material som får användas fritt finns att tillgå i mer begränsad omfattning än tidigare. De mer omfattande genetiska resurserna när det gäller odlingsväxter

(genpooler) tillhör antingen de stater på vars område de finns eller, i fråga om förädlingsmaterial som är föremål för utvecklingsarbete, de förädlingsorganisationer som har skapat materialet. Användningsrätten till och utbytet av förädlingsmaterial baserar sig i högre grad än förut på avtal mellan förädlingsorganisationerna. Vid sidan av växtförädlarrätten och konventionen om biologisk mångfald (FördrS 78/1994) reglerar för närvarande också patenträtten äganderätten till genetiska resurser, den som t.ex. har kartlagt en viss gensekvens kan söka patent på sekvensen. Också ägande- och användningsrätten till olika genetiska markörer håller på att utvecklas till ett slags patent.

Den vetenskapliga och tekniska utvecklingen på området har fört med sig många nya biotekniska förädlingsmetoder, t.ex. cellvävnads- och cellodlingar, genkartor, urvalsmetoder som använder sig av genetiska markörer samt utnyttjandet av transgener (överföring av gener från en art till en annan). Inom den närmaste framtiden kommer de ovan nämnda nya förädlingsmetoderna fullt ut i bruk som komplement till de traditionella förädlingsmetoderna. Också målen inom förädlingen ändrar form i och med att förädlarna bildar allt fastare nätverk med sina intressegrupper. Till följd av detta kommer de sorter som utgör mål för förädlingen att bli alltmer specifikt inriktade, dvs. redan under förädlingsprocessen vet man t.ex. i vilket område sorten kommer att odlas, vilken odlingsteknik den fordrar och vad skörden skall användas till. Inom denna utveckling blir i synnerhet avkastningsförmågan, motståndskraften mot växtsjukdomar och skadegörare samt kvaliteten viktigare.

De organisationer som bedriver växtförädlingsverksamhet går av konkurrensstrategiska orsaker samman genom olika samarbetsavtal. Detta är å ena sidan ett resultat av att ibrukttagandet av nya biotekniska metoder kräver avsevärda ekonomiska investeringar, vars kostnader inom allianserna kan delas upp mellan flera företag. Å andra sidan kan företagen genom att låta sina förädlingsprogram överlappa varandra undvika onödiga konkurrenssituationer, nå ekonomiska och tekniska synergifördelar samt effektivera marknadsföringen avsevärt.

De förändringar som är på gång när det gäller växtförädlarnas verksamhetsbetingelser medför nya utmaningar för växtförädlingsföretagen. Genom att specialisera sig,

ge förädlingsprogrammen en effektiv inriktning och gå samman med lämpliga samarbetspartner kan också små förädlingsföretag klara sig bra i den internationella konkurrensen. De viktigaste framgångsfaktorerna under de nya förhållandena kommer högst sannolikt att vara förädlingsföretagens tekniska kunnande samt deras förmåga att smidigt och fullt ut utnyttja fördelarna av samarbete och nätverksbildning.

I de flesta västländer har växtförädlings organisationsform utvecklats från forskningsanstalter till aktiebolag som staten stöder i olika grad (t.ex. i Sverige och Norge). Ett aktiebolag kan verka snabbt och flexibelt, och det är också en allmänt känd företagsform. Största delen av de företag i världen som verkar inom växtförädlingsbranschen är numera aktiebolag.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Propositionens mål

Den allmänna modellen för affärsverksamhet på en marknad med fri konkurrens är aktiebolag. Ett aktiebolag kan bättre än en statlig inrättning försäkra sig om likvärdiga konkurrensförutsättningar i ett läge där konkurrenterna är aktiebolag. Aktiebolagsformen gör det också möjligt för finländska jordbruksföretag och jordbruksorganisationer att bli delägare i växtförädlingsföretag. På så sätt kan intressenterna knytas till växtförädlingen, och genom aktieemissioner riktade till dem kan man få det kapital som behövs för verksamhetens investeringar i teknologi och marknadsföring. Dessutom går de organisationer i olika länder som bedriver växtförädlingsverksamhet av konkurrensstrategiska orsaker numera samman genom olika samarbetsavtal, och det är lättare för ett aktiebolag än för en statlig inrättning att delta i internationellt samarbete.

3.2. De viktigaste förslagen

Växtförädlingsanstalten är en statlig inrättning, som redan nu verkar på samma sätt som ett affärsföretag. Aktiebolagsformen skulle ändå ge en möjlighet att effektivare verksamheten ytterligare. Dessutom skulle den underlätta det internationella samarbetet och göra det möjligt att knyta jordbruksföretag och jordbruksorganisationer till bolagets

verksamhet och bolagets riskfinansiering i egenskap av delägare.

Utifrån detta föreslås att Växtförädlingsanstalten ombildas till ett aktiebolag. När bolaget bildas tecknar staten hela aktiestocken i aktiebolaget. Bolagets ägarunderlag kan breddas genom en riktad aktieemission omedelbart efter att bolaget har inlett sin verksamhet. Den riktade aktieemissionen nämns i budgetpropositionen för 2000.

Bolagets verksamhetsområde skall vara förädling och marknadsföring av odlingsväxter som lämpar sig speciellt för Finlands och andra likartade nordliga områdens odlingsförhållanden, produktion och marknadsföring av förökningsmaterial till dessa växter samt bedrivande av övrig anknytande affärsverksamhet i Finland och utomlands. Aktiebolaget fortsätter Växtförädlingsanstaltens affärsverksamhet, och det inleder sin verksamhet den 1 januari 2000, då Växtförädlingsanstalten upphör att vara en statlig inrättning.

Med tanke på vårt lands försörjningsberedskap är det nödvändigt att utveckla sorter av odlingsgrödor som lämpar sig för nordliga förhållanden. På grund av de små mängder som odlas är förädlingen av många viktiga odlingsväxter likväl ekonomiskt olönsam för finländska förädlare. Eftersom strävan är att koncentrera kostnaderna för upprätthållandet av försörjningsberedskapen till försörjningsberedskapsfonden, föreslås att i lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten intas en bestämmelse enligt vilken ersättning för produktion av stamutsäde och växtförädling som sker i Finland kan betalas med medel ur försörjningsberedskapsfonden. Med denna ersättning kan växtförädlingsföretagen täcka kostnaderna för förädling av ekonomiskt olönsamma arter och för produktion av stamutsäde till dessa arter.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska verkningar

Bildandet av ett aktiebolag

Meningen är att, genast när lagen har antagits, med ett till en början litet aktiekapital bilda aktiebolaget på grund av de förberedande åtgärder bolagsbildningen kräver. Det är viktigt att de administrativa åtgärderna för bolagets bildande kan vidtas i tillräckligt god tid.

Växtförädlingsanstaltens affärsverksamhet

och en del av den egendom som är i anstaltens besittning överförs på det bildade aktiebolaget när lagen träder i kraft. De fastigheter som Växtförädlingsanstalten använder överförs inte på aktiebolaget, utan de förblir i statens ägo. Egendom som motsvarar höjningen av aktiekapitalet överläts som apport i utbyte mot aktier den 1 januari 2000.

Avsikten är att kapitalstrukturen skall vara tillräckligt stark under verksamhetens inledningsfas och möjliggöra bolagets fortsatta verksamhet. I kapitalstrukturen beaktas dock konkurrensläget inom branschen. Meningen är inte att ge bolaget några konkurrensfördelar gentemot andra företag i branschen.

Egendom

Följande siffror baserar sig på Växtförädlingsanstaltens bokslut den 31 december 1998.

Balansegendomen i Växtförädlingsanstalten är till sitt balansvärde ca 12,8 milj. mk. Anläggningstillgångarna och de övriga långfristiga investeringarna uppgår till sammanlagt ca 8,3 milj. mk. Omsättnings- och finansieringstillgångarna är ca 4,5 milj. mk. Andelen eget kapital uppgår till ca 7,2 milj. mk. Eftersom Växtförädlingsanstalten är en statlig inrättning har den inga långfristiga skulder. Kortfristiga skulder har anstalten för ca 5,6 milj. mk.

Aktiebolagets begynnelsebalansräkning kommer att vara ca 17 milj. mk. Driftsegendomen och andra långfristiga investeringar kommer att uppgå till 8 milj. mk, varav maskinernas och anläggningarnas värde utgör 7 milj. mk. Omsättnings- och finansieringstillgångarna kommer att uppgå till 9 milj. mk varav 4 milj. mk är fordringar på staten.

Aktiebolagets eget kapital kommer att uppgå till 9 milj. mk, varav 1 milj. mk utgör aktiekapital. Det främmande kapitalet kommer att uppgå till 8 milj. mk. Balansräkningens soliditet kommer att vara 53 %.

De fastigheter som Växtförädlingsanstalten använder med stöd av hyresavtal överförs inte på aktiebolaget, utan de kvarstår i statens fastighetsverks besittning.

Statsekonomiska verkningar

Växtförädlingsanstaltens självfinansierade andel har vuxit kontinuerligt under 1990-talet, och i motsvarande grad har budgetfi-

nansieringen till anstalten kunnat minskas. Förhållandet mellan anstaltens royaltyintäkter och dess utgifter har på fem år förbättrats från 0,11 (1994) till 0,29 (1998). Det bolag som bildas får inget ekonomiskt stöd från staten, varför det nettoanslag som årligen har anvisats för Växtförädlingsanstalten i statsbudgeten således har strukits ur budgetpropositionen för 2000.

Aktiebolaget väntas inte gå med vinst inom en förutsägbar tid. Bolaget skall ändå eftersträva bästa möjliga ekonomiska resultat. Bolagets resultat belastas av förädlingen av nationellt sett viktiga växtarter som är ekonomiskt olönsamma för förädlarna. För att den nationella försörjningsberedskapen skall kunna upprätthållas får Försörjningsberedskapscentralen enligt förslaget rätt att med medel ur försörjningsberedskapsfonden betala ersättning till företag som förädlar ovan nämnda odlingsväxter i Finland.

I och med bolagiseringen minskar statens pensionsansvar. För närvarande bestäms pensionerna för de anställda vid Växtförädlingsanstalten enligt lagen om statens pensioner (280/1966). Det pensionsansvar som uppkom medan Växtförädlingsanstalten var en statlig inrättning handhas av staten vid bolagiseringen. Från och med den dag aktiebolaget inleder sin affärsverksamhet skall det ordna pensionsskyddet för sina anställda enligt lagen om pension för arbetstagare (395/1961). Därvid upphör de anställda att tjäna in tilläggs pension enligt lagen om statens pensioner. Bolaget betalar till de anställda ersättning för förlorad tilläggs pension till ett belopp som avtalas vid förhandlingar med de anställda.

Staten ansvarar för betalningen av olycksfallsersättningar i fråga om olycksfall som inträffat under Växtförädlingsanstaltens tid.

Verkningar i fråga om aktiebolaget

Enligt planerna för affärsverksamheten har det bolag som kommer att bildas förutsättningar för en kontinuerlig och lönande verksamhet, om till växtförädlarna betalas ersättning med medel ur försörjningsberedskapsfonden för förädlingen av vissa växtarter. Bolaget kan för sin verksamhet också t.ex. ansöka om statligt stöd för forskning och främjande av export. Dessa stöd beviljas för närvarande inte statliga inrättningar. Enligt budgetpropositionen för 2000 skulle bolaget kunna stärka sin kapital-

struktur genom en aktieemission riktad till vissa jordbruksföretag och jordbruksorganisationer.

Ombildandet av en statlig inrättning till ett aktiebolag ändrar på kostnadsstrukturerna på så sätt att bolaget får vissa merkostnader, men dessa bestäms på samma grunder som konkurrenternas och andra aktiebolags kostnader. Sådana merkostnader uppkommer närmast i fråga om beskattningen, arbetslöshetsförsäkrings-, olycksfallsförsäkrings- och skadeförsäkringspremierna, lönebikostnaderna och vissa andra kostnader. Å andra sidan sjunker bl.a. pensionskostnaderna på lång sikt, eftersom de bestäms på samma grunder som på annat håll inom den privata sektorn.

Verkningar i fråga om jordbruket i Finland

Genom inrättandet av Växtförädlingsanstalten 1994 skapades en effektiv organisation, som har tjänat det finländska jordbruket genom att erbjuda odlarna tillgång till sorter som vad odlingssäkerheten beträffar är särskilt lämpade för vårt lands odlingsförhållanden.

Växtförädlingsanstaltens verksamhetsidé är att förädla, producera och marknadsföra jordbruksgrödor och grönyteväxter som lämpar sig speciellt för Finlands och andra likartade nordliga områdens förhållanden. Inom aktiebolaget kommer utvecklandet av anstaltens funktioner att fortsätta utifrån samma verksamhetsidé.

4.2. Verkningar i fråga om personalen

Växtförädlingsanstalten inrättades i början av 1994 genom att de växtförädlingsenheter som verkade i vårt land slogs samman. Antalet anställda anpassades redan då till verksamhetens omfattning. Bolagiseringen i sig påverkar således inte antalet anställda, men för att aktiebolaget skall nå sina mål kan det t.o.m. krävas att ytterligare personal anställs under de närmaste åren. För tryggheten av den övergående personalens ställning tillämpas vid bildandet av bolaget i tillämpliga delar vad som bestäms i ett principbeslut av statsrådet (FM 29/01/98, ordnande av personalens ställning i situationer där statsförvaltningen genomgår organisationsreformer).

Det är meningen att de anställda vid Växtförädlingsanstalten skall övergå i aktiebolagets tjänst som s.k. gamla arbetstagare med de anställningsvillkor som bolaget tillämpar.

Avsikten är att ingå avtal mellan staten och de anställda om de centrala anställningsvillkoren och övriga förmåner för de anställda som övergår i aktiebolagets tjänst. Den allmänna principen är att aktiebolaget inte skall belastas med högre personalkostnader än andra företag i branschen.

4.3. Miljökonsekvenser

Bolagiseringen av Växtförädlingsanstalten har inga direkta miljökonsekvenser. En omfattande inhemsk växtförädling förbättrar ändå på lång sikt möjligheterna att bevara ett mångsidigt jordbruk i Finland, eftersom jordbruket för att vara lönsamt behöver odlingsväxter och sorter som är lämpade för vårt lands förhållanden.

5. Beredningen av propositionen

Jord- och skogsbruksministeriet tillsatte den 20 november 1998 en arbetsgrupp med uppgift att utreda frågor och möjligheter, inklusive verkningar i fråga om personalen, i anknytning till en bolagisering av Växtförädlingsanstalten och en breddning av ägarunderlaget. Arbetsgruppen skulle dessutom bereda behövliga lagstiftningsförslag.

Medlemmar i arbetsgruppen var företrädare för jord- och skogsbruksministeriet, finansministeriet, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf samt Växtförädlingsanstalten och dess anställda. I arbetsgruppens arbete deltog dessutom en företrädare för Försörjningsberedskapscentralen som permanent sakkunnig. Vid beredningen hörde arbetsgruppen sakkunniga vid Växtförädlingsanstalten, trafikministeriet, finansministeriet, Konkurrensverket och Försörjningsberedskapscentralen.

Eftersom växtförädlingen i Finland åtminstone inte för tillfället är ekonomiskt lönsam som helhet, har det vid beredningen av en eventuell ändring av Växtförädlingsanstaltens verksamhetsform ansetts viktigt att växtförädlingen också i fortsättningen i första hand tjänar den finländska odlingen av jordbruksgrödor och vallväxter. Vidare har hänsyn tagits till att verksamheten behöver samhälleligt stöd för att kunna fortsätta. Vid bedömningen av olika alternativ för ordnandet av verksamheten har det också beaktats att en av utgångspunkterna för utredningsarbetet var målet att engagera finländska jordbruksföretag och jordbruksorganisationer

i kontinuiteten inom växtförädlingen och få dem att stödja verksamheten.

Vid beredningen av propositionen har det undersökts vilka verkningarna blir om Växtförädlingsanstalten ombildas till

- 1) ett statligt affärsverk,
- 2) ett statligt affärsverk med ett dotterbolag, eller
- 3) ett aktiebolag.

Alternativen har jämförts i arbetsgruppens mellanrapport.

6. Andra omständigheter som in-verkat på propositionens innehåll

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2000 och avses bli behandlad i samband med den.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lagen om ombildande av Växtförädlingsanstalten till ett aktiebolag

1 §. Enligt paragrafen skall statsrådet ges rätt att överlåta egendom som för närvarande är i Växtförädlingsanstaltens besittning samt anstaltens affärsverksamhet till det bolag som skall bildas och vars verksamhetsområde omfattar förädling och marknadsföring av odlingsväxter, produktion och marknadsföring av förökningsmaterial till odlingsväxter samt övrig anknytande verksamhet i Finland och utomlands.

Statsrådet föreslås teckna alla aktier i aktiebolaget. I statsbudgeten för 2000 ingår ett förslag till Riksdagens samtycke, med stöd av vilket statsrådet får rätt att bredda bolagets ägarunderlag genom en riktad aktieemission. Det är ändå meningen att staten skall behålla den röstmajoritet som aktierna ger. Avsikten är att bredda ägarunderlaget så snart som möjligt efter det att bolaget har inlett sin verksamhet.

2 §. Övergången till aktiebolagsform ordnas i praktiken genom att statsrådet till det aktiebolag som bildas överlåter Växtförädlingsanstaltens affärsverksamhet samt de anläggnings-, omsättnings- och finansieringstillgångar och de avtal, förpliktelser och immateriella rättigheter som ingår i Växtförädlingsanstaltens balansräkning och bokföring.

Statsrådet bestämmer vilken egendom som

skall överlåtas till aktiebolaget och värdet på den samt villkoren för överlåtelsen. Statsrådet beslutar likaså om övriga arrangemang i anslutning till överlåtandet av egendomen och bildandet av bolaget. Den egendom som överförs till bolaget är värd ca 17 milj. mk. Egendomen och affärsverksamheten föreslås bli överförda den 1 januari 2000. Balansvärdena justeras när statsrådet har fastställt Växtförädlingsanstaltens bokslut för 1999.

3 §. I paragrafen ingår bestämmelser om beskattningen av det bolag som skall bildas. I skattehänseende fortsätter aktiebolaget Växtförädlingsanstaltens verksamhet i enlighet med vad som avses i inkomstskattelagen (1535/1992) och mervärdesskattelagen (1501/1993). I inkomstbeskattningen räknas som avdragsgilla anskaffningsutgifter de belopp för vilka egendom har överlåtits till aktiebolaget.

4 §. Efter att Växtförädlingsanstalten har dragits in och dess egendom överförs till aktiebolaget svarar bolaget för de skuld- och leveransavtal samt andra liknande förbindelser som Växtförädlingsanstalten har ingått under sin verksamhetstid.

Om någon som har ingått avtal med Växtförädlingsanstalten inte godkänner att avtalsparten byts ut, ersätter bolaget staten för det som staten eventuellt blir tvungen att ersätta med anledning av Växtförädlingsanstaltens förbindelser.

5 §. I 1 mom. ingår bestämmelser om övergången för den personal som är anställd i arbetsavtalsförhållande vid Växtförädlingsanstalten till anställning i arbetsavtalsförhål-

lande vid det aktiebolag som bildas. De som har anställts för viss tid övergår till anställning hos aktiebolaget för den tid de har anställts vid Växtförädlingsanstalten, om inte tiden har gått ut när lagen träder i kraft.

Den för närvarande enda tjänsten vid Växtförädlingsanstalten, dvs. direktörstjänsten, föreslås bli indragen direkt med stöd av lagen. Tjänsteförhållandet för innehavaren av den indragna tjänsten upphör utan några särskilda åtgärder.

En tjänsteman kan, om han vill, vägra övergå till anställning hos aktiebolaget. Eftersom det ändå finns en möjlighet att övergå till en uppgift vid aktiebolaget som motsvarar den tidigare tjänsten, har den som motsätter sig en övergång inte rätt till avgångsbidrag eller periodisk ersättning och på grund av den särskilda bestämmelsen om indragning av tjänsten inte heller till uppsägningstid eller till lön för denna tid sedan Växtförädlingsanstalten har dragits in.

I fråga om tjänstemän föreslås i 2 mom. en bestämmelse med stöd av vilken aktiebolaget inom en månad från att personen har övergått i aktiebolagets tjänst kan säga upp hans arbetsavtal av en grundad anledning som beror på bolagiseringen. I statsrådets principbeslut om ordnande av personalens ställning i situationer där statsförvaltningen genomgår organisationsreformer (FM 29/01/98) förutsätts att en sådan bestämmelse om bolagens rätt att säga upp anställda tas med i organisatoriska lagar.

På anställningsvillkoren i en uppgift i arbetsavtalsförhållande vid aktiebolaget skall bolagets kollektivavtal tillämpas.

6 §. Omorganiseringen förutsätter att Växtförädlingsanstalten dras in, och därför innehåller paragrafen en bestämmelse om att lagen om Växtförädlingsanstalten upphävs. Till följd av lagens upphävande upphävs också den förordning om Växtförädlingsanstalten som utfärdats med stöd av lagen. I paragrafen ingår dessutom bestämmelser om lagens ikraftträdande och om förfarandet när det gäller bokslutet för Växtförädlingsanstaltens sista räkenskapsperiod. Det aktiebolag som fortsätter Växtförädlingsanstaltens verksamhet förpliktas att göra upp Växtförädlingsanstaltens sista bokslut.

1.2. Lagen om ändring av lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten

6 §. I paragrafen föreslås en sådan ändring att hänvisningen till Växtförädlingsanstalten stryks som onödig. När beloppet av anslaget i statsbudgeten för främjande av växtförädlingsverksamheten bestäms skall också de växtförädlingsavgifter som betalas för frövara till sorter som ägs av det aktiebolag som fortsätter Växtförädlingsanstaltens verksamhet beaktas.

6 a §. I lagen föreslås en ny 6 a §, enligt vilken till förädlare av odlingsgrödor med medel ur försörjningsberedskapsfonden kan betalas ersättning för förädlingskostnader i anknytning till sorter som lämpar sig för finländska förhållanden, om förädlingsarbetet har gjorts i Finland. Ersättning kan betalas också för produktion av stamutsäde till ovan nämnda sorter. Möjligheten att betala ersättning är viktig för att tillgången på inhemsk frövara och den nationella försörjningsberedskapen skall kunna tryggas. Statsrådet meddelar vid föredragning från jord- och skogsbruksministeriet närmare föreskrifter om villkoren för betalning av ersättning och om det förfarande som skall iaktas vid ansökan om och betalning av ersättning. Ersättning betalas endast för förädling av sådana växtarter som är av betydelse för det finländska jordbruket men vars förädling inte är ekonomiskt lönsam för förädlaren på grund av de små mängder som produceras.

7 §. Det föreslås att hänvisningen till Växtförädlingsanstalten stryks i paragrafens 1 mom., eftersom en särskild bestämmelse om anstalten inte längre behövs. När Växtförädlingsanstalten ombildas till aktiebolag betalas till alla förädlare växtförädlingsstöd på samma grunder.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2000.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ombildande av Växtförädlingsanstalten till ett aktiebolag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Statsrådet berättigas att till det aktiebolag som skall bildas för att fortsätta den till jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde hörande Växtförädlingsanstaltens verksamhet överlåta egendom och affärsverksamhet som är i Växtförädlingsanstaltens besittning. Aktiebolagets verksamhetsområde omfattar förädling och marknadsföring av odlingsväxter, produktion och marknadsföring av förökningsmaterial till odlingsväxter samt övrig anknytande affärsverksamhet i Finland och utomlands.

När aktiebolaget bildas tecknar staten alla dess aktier.

2 §

Statsrådet bestämmer värdet av den egendom som skall överlåtas till aktiebolaget och villkoren för överlåtelsen samt beslutar om övriga arrangemang som har samband med överlåtelsen av egendomen och bildandet av bolaget. Statsrådet bestämmer vilken del av egendomen som skall sättas in i bolaget mot aktier.

3 §

Vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen samt mervärdesbeskattningen anses bolaget som sådant fortsätta den affärsverksamhet som Växtförädlingsanstalten har bedrivit.

4 §

Bolaget svarar för de skuld-, anskaffnings- och leveransavtal samt andra liknande förbindelser som Växtförädlingsanstalten har ingått under sin verksamhetstid.

5 §

Den personal som är anställd i arbetsavtalsförhållande vid Växtförädlingsanstalten när denna lag träder i kraft övergår enligt sitt samtycke till anställning hos aktiebolaget

och uppgifter som motsvarar de tidigare. De som har anställts vid Växtförädlingsanstalten för viss tid övergår till anställning hos aktiebolaget för den tid de har anställts, om inte tiden har gått ut när denna lag träder i kraft.

När denna lag träder i kraft dras tjänsterna in för tjänstemännen vid Växtförädlingsanstalten. När tjänsterna dras in upphör tjänstemännens tjänsteförhållande utan särskilda åtgärder. Tjänstemännen övergår enligt sitt samtycke i bolagets tjänst med uppgifter som motsvarar dem som de har haft tidigare, förutsatt att de inte vägrar samtycke här till senast två månader innan denna lag träder i kraft. Aktiebolaget kan inom en månad från det att en person har övergått till anställning hos bolaget säga upp arbetsavtalet av en grundad anledning som beror på bolagiseringen.

På anställningsvillkoren i den uppgift i arbetsavtalsförhållande till vilken personen i fråga har övergått tillämpas vad som överenskomms i kollektivavtal och arbetsavtal som bolaget ingår eller vad som bestäms i lag eller med stöd av lag.

6 §

Denna lag träder i kraft den

Genom denna lag upphävs lagen den 22 december 1993 om Växtförädlingsanstalten (1320/1993).

Statsrådet kan vidta åtgärder som avses i 1 och 2 § innan lagen träder i kraft. Även andra åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

På revisionen av och bokslutet för Växtförädlingsanstaltens sista verksamhetsår tillämpas vad som bestäms i den lag som upphävs genom denna lag och i lagen om statsbudgeten (423/1988) eller med stöd av dem. Aktiebolaget sköter till denna del Växtförädlingsanstaltens uppgifter.

2.

Lag**om ändring av lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 8 december 1977 om främjande av växtförädlingsverksamheten (896/1977) 6 § och 7 § 1 mom.,
dessa lagrum sådana de lyder, 6 § i lag 1321/1993 och 7 § 1 mom. i lag 240/1999, samt fogas till lagen en ny 6 a § som följer:

6 §

I statsbudgeten skall för främjande av växtförädlingsverksamheten årligen tas in ett anslag som skall motsvara minst det belopp som under året i fråga beräknas inflyta i växtförädlingsavgifter som med stöd av denna lag betalas för frövara.

6 a §

I syfte att trygga tillgången på frövara till nationellt sett viktiga arter av jordbruksgrödor kan av försörjningsberedskapsfondens medel till växtförädlingsföretag betalas ersättning för sortförädling som sker i Finland och för produktion av stamutsäde. Statsrådet

meddelar närmare föreskrifter om de växtarter och växtsorter som berättigar till ersättning samt om övriga ersättningsgrunder.

7 §

Av det anslag som nämns i 6 § betalas till växtförädlarna i växtförädlingsstöd ett belopp som motsvarar beloppet av de avgifter som tagits ut för de växtsorter som förädlaren utvecklat. Växtförädlingsstöd betalas också till utländska växtförädlare.

Denna lag träder i kraft den .

Helsingfors den 17 september 1999

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister Erkki Tuomioja

2.

Lag**om ändring av lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 8 december 1977 om främjande av växtförädlingsverksamheten (896/1977) 6 § och 7 § 1 mom.,
dessa lagrum sådana de lyder, 6 § i lag 1321/1993 och 7 § 1 mom. i lag 240/1999, samt fogas till lagen en ny 6 a § som följer:

Gällande lydelse

6 §

I statsbudgeten skall för främjande av växtförädlingsverksamheten årligen tas in ett anslag som skall motsvara minst det belopp som under året i fråga beräknas inflyta i växtförädlingsavgifter som med stöd av denna lag betalas för *annan* frövara än frövara av Växtförädlingsanstaltens sorter.

7 §

Av det anslag som nämns i 6 § 1 mom. betalas till *andra* växtförädlare än Växtförädlingsanstalten i växtförädlingsstöd ett belopp som motsvarar beloppet av de avgifter som tagits ut för de växtsorter som förädlaren utvecklat. Växtförädlingsstöd betalas också till utländska växtförädlare.

Föreslagen lydelse

6 §

I statsbudgeten skall för främjande av växtförädlingsverksamheten årligen tas in ett anslag som skall motsvara minst det belopp som under året i fråga beräknas inflyta i växtförädlingsavgifter som med stöd av denna lag betalas för frövara.

6 a §

I syfte att trygga tillgången på frövara till nationellt sett viktiga arter av jordbruksgrödor kan av försörjningsberedskapsfondens medel till växtförädlingsföretag betalas ersättning för sortförädling som sker i Finland och för produktion av stamutsäde. Statsrådet meddelar närmare föreskrifter om de växtarter och växtsorter som berättigar till ersättning samt om övriga ersättningsgrunder.

7 §

Av det anslag som nämns i 6 § betalas till växtförädlarna i växtförädlingsstöd ett belopp som motsvarar beloppet av de avgifter som tagits ut för de växtsorter som förädlaren utvecklat. Växtförädlingsstöd betalas också till utländska växtförädlare.

Denna lag träder i kraft den
